

En andra linje i politiken

Berättelse

Ofta delar man in politik i höger och vänster. Den linjen handlar mest om pengar och ekonomi. Till exempel: ska skatten vara hög eller låg? Ska samhället ge mycket eller lite i bidrag? Det är gamla och vanliga frågor.

Men allt i politiken handlar inte om pengar. Det finns också frågor om miljö, om mångfald, om hur vi ska leva och vad som är rätt och fel. För sådana frågor räcker inte alltid höger och vänster.

Därför har forskare gjort en till linje. Den kallas GAL–TAN. Det är en modell som statsvetare använder. GAL betyder grön, alternativ och frihetlig. TAN betyder traditionell, auktoritär och nationalistisk. Linjen visar hur man tänker om till exempel natur, livsstil och kultur.

Det är viktigt att veta en sak: GAL–TAN är bara en modell. Det är ett verktyg som forskare använder för att förstå. Det är inte en sanning om människor. En person kan tycka många olika saker som inte passar på en enda linje.

I Sverige började man prata mer om GAL–TAN omkring 2016. År 2018 kom ordet med på en lista över nya ord. Då kände många till det. Men forskare är inte helt eniga om modellen. Vissa tycker att den är bra. Andra tycker att den är för enkel. Så är det ofta med modeller: de hjälper oss att tänka, men verkligheten är mer komplicerad.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
politik	hur man styr ett land och bestämmer regler tillsammans
höger och vänster	en vanlig linje för att dela in politiska åsikter
ekonomi	allt som har med pengar att göra
skatt	pengar som man betalar till staten
bidrag	pengar som samhället ger till en person som behöver hjälp
modell	ett enkelt sätt att förklara något som är svårt
statsvetare	en forskare som studerar politik och samhälle
miljö	naturen runt oss, till exempel luft, vatten och djur
mångfald	att människor är olika, till exempel olika kultur och språk
verktyg	något man använder för att göra eller förstå något

Läsförståelsefrågor

1. Vad handlar höger-vänster-linjen oftast om?
 1. Mest om pengar och ekonomi, till exempel skatt och bidrag.
 2. Mest om vädret och årstiderna.
 3. Mest om sport och musik.
2. Vad är GAL-TAN?
 1. Ett nytt politiskt parti i Sverige.
 2. En modell som forskare använder för att beskriva värderingar.
 3. En lag som alla måste följa.
3. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. GAL-TAN är en andra linje vid sidan av höger och vänster.
 2. GAL-TAN är en helt säker sanning om alla människor.
 3. Ordet kom med på en lista över nya ord år 2018.
4. Varför säger texten att GAL-TAN bara är en modell? Svara med egna ord.
5. Är alla forskare eniga om modellen? Vad säger texten?

Facit

1. 1. Mest om pengar och ekonomi, till exempel skatt och bidrag.
2. 1. En modell som forskare använder för att beskriva värderingar.
3. 1. ja b) nej (texten säger att det är en modell, inte en sanning) c) ja
4. Exempel på svar: För att det bara är ett verktyg som hjälper forskare att förstå. En människa kan tycka många olika saker som inte passar på en enda linje.
5. Exempel på svar: Nej. Vissa tycker att modellen är bra, andra tycker att den är för enkel.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Kort och konkret introduktion till en statsvetenskaplig modell. Tema: värderingar och hur man talar om politik på ett neutralt sätt. Fråga 4 kräver en första, enkel slutsats om skillnaden mellan en modell och en sanning. Betona att texten medvetet undviker att placera in partier eller länder på skalan. Låt eleverna fundera på vilka frågor som är viktiga i politiken i deras egna länder, utan att namnge partier.

Diskussionsfrågor

- Vilka frågor tycker du är viktiga i ett samhälle? Är de mest om pengar eller om något annat?

- Texten säger att en modell hjälper oss att tänka, men att verkligheten är mer komplicerad. Håller du med?
- Varför kan det vara svårt att sätta en människa på en enda linje?
- **Skriv (4 meningar):** Skriv om en fråga i samhället som du tycker är viktig. Förklara varför den är viktig för dig.

Källor och faktagranskning

- Nationalencyklopedin (NE), uppslagsord: GAL-TAN – <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/article/gal-tan>
- Institutet för språk och folkminnen (Isof), nyordslistan 2018, ordet gal-tan-skala – <https://www.isof.se/svenska-spraket/nyord/nyordssoket/2018/gal-tan-skala>
- Chapel Hill Expert Survey (CHES), officiell sida om expertundersökningen – <https://www.chesdata.eu/>
- Hooghe, Marks & Wilson (2002), 'Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration?', Comparative Political Studies – <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/001041402236310>

Faktagranskad mot ovanstående källor i juni 2026. Nyckelfakta: GAL-TAN är en modell (en skala) som statsvetare använder för att beskriva politiska värderingar. GAL står för grön, alternativ och frihetlig (eng. green, alternative, libertarian) och TAN för traditionell, auktoritär och nationalistisk (traditional, authoritarian, nationalist). Skalan beskriver en ANDRA dimension utöver den klassiska vänster-höger-skalan: vänster-höger handlar oftast om ekonomi (skatter, bidrag), medan GAL-TAN handlar om värderingar i frågor som miljö, mångfald, migration, livsstil och identitet. Begreppet introducerades av forskarna Liesbet Hooghe, Gary Marks och Carole Wilson i en vetenskaplig artikel 2002. Chapel Hill Expert Survey (CHES) är en återkommande undersökning där experter bedömer var olika partier i Europa står; den har gjorts sedan 1999 i flera omgångar. I Sverige började begreppet användas mer i den offentliga debatten omkring 2016, och 2018 togs "gal-tan-skala" med på Isofs nyordslista. OSÄKERHET OCH OMDISKUTERAT: GAL-TAN är EN modell bland flera och en förenkling – inte en "sanning" om människor, utan ett verktyg som forskare diskuterar och är oeniga om. Hur väl modellen fungerar empiriskt är omtvistat; vissa svenska forskare, till exempel statsvetaren Sören Holmberg, har menat att den har svagt stöd i data, särskilt i Sverige. Texterna skriver därför försiktigt ("vissa forskare menar") och slår inte fast detta som faktum. Begreppet används ibland som politiskt slagträ i debatten, vilket är något annat än den statsvetenskapliga användningen; detta beskrivs neutralt utan att peka ut någon sida. Texterna placerar ALDRIG in enskilda partier, personer eller länder på skalan, eftersom exakta partipositioner är tolkningar och inte objektiva fakta. Årtalet då ordet "slog igenom" i svensk debatt anges ungefärligt ("omkring 2016").

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-25.